Una reflexió sobre educar en l’amistat i la justícia en el dia de Sant Ignasi de Loiola

written by Miguel Ángel Pulido | 31 de July de 2025

Som moltes les persones que ens dediquem a l’educació catòlica en l’àmbit educatiu i, en aquest món que habitem i per al qual preparem, cada vegada se’ns presenta més clau, més rellevant, incloure en la nostra docència la promoció d’actituds com la defensa de la veritat i dels drets humans en tots els àmbits que sustenten la convivència humana.

En societats creixentment diverses, l’educació enfronta el desafiament de formar ciutadans i ciutadanes competents acadèmicament i també conscients de la seua dimensió ètica, espiritual i cultural. En aquest context, l’educació religiosa se singularitza de manera creixent com una eina privilegiada per al desenvolupament integral de l’ésser humà. Més enllà dels seus continguts doctrinals, aquesta àrea promou el pensament crític, la reflexió sobre el sentit de la vida, i el respecte per la diversitat de creences. Tot això només s’exercita quan es posa a l’alumnat en diàleg obert i sincer amb les realitats injustes que exigeixen ser confrontades.

Aquest article ofereix una reflexió personal des de la

introspecció-acció per a explorar el paper de l'educació religiosa en entorns educatius i el seu potencial per a contribuir a una societat més justa i dialogant. Hui, dia de Sant Ignasi de Loiola, recuperem una figura valenta que va actuar com a *upstander* per a defensar a una mare i una filla de l'assetjament, tal com estan fent centres educatius de tot el món que implementen **actuacions educatives d'èxit** a través del **club de valentes i valents violència zero**.

Sant Ignasi de Loiola: amistat, justícia i resistència davant la calúmnia

La figura de Sant Ignasi de Loiola no sols ha inspirat a generacions de creients, sinó que continua oferint claus poderoses per a afrontar els desafiaments ètics i socials del nostre temps. Enfront dels qui intenten justificar el mal sota suposats propòsits majors, Ignasi ens recorda que la violència mai és camí legítim per a aconseguir el bé. Així ho expressa de manera commovedora en la seua Autobiografia (cap. IV, n. 38), en narrar com, nouvingut a Gaeta en 1523, va intervindre amb fermesa per a protegir a una mare i a la seua filla d'un abús imminent, mostrant una sensibilitat profunda cap als més vulnerables.

Ignasi no va ser un solitari. La seua proposta naix de l'amistat com a experiència fundacional, viscuda intensament amb aquells companys que donarien origen a la Companyia de Jesús. Com a mostra el document **L'art de l'amistat en Sant Ignasi, de Josep Rambla**, el vincle entre Ignasi i els seus amics es tix en el compartir quotidià, en l'oració comuna, en la cerca conjunta del sentit. Lluny de tota visió instrumental, l'amistat ignasiana es revela com a espai de llibertat, diàleg i fecunditat espiritual.

Una amistat que, de ben segur, va fonamentar, al llarg dels ja més de 500 anys de vida de la companyia de Jesús el

major i millor dels escuts contra les calúmnies i persecucions, moltes d'elles confrontades en vida pel mateix Sant Ignasi, altres prolongades al llarg dels segles per diferents agressors contra la Companyia de Jesús. Acusat falsament fins i tot d'heretgia, la seua resposta va ser sempre la mateixa: buscar la veritat amb humilitat i fermesa, sense cedir a la resignació ni a l'odi. Com mostra **l'estudi victimològic** sobre Sant Ignasi i la companyia de Jesús del qual fora Catedràtic Emèrit de Dret Penal i President del Centre Internacional d'Investigació sobre Delinqüència i Relacions Socials Antonio Beristain, aquestes difamacions no van aconseguir frenar l'impuls transformador de la seua obra. Per contra, van reforçar el seu compromís amb la justícia, la llibertat interior i el servei al proïsme, fins i tot davant la incomprensió o la burla pública.

Sens dubte, en aquest aniversari de l'any 2025, en temps on ressorgeixen els discursos d'odi, la manipulació informativa i la criminalització dels qui defensen la dignitat humana, recordar a Ignasi és més que una evocació piadosa: és una crida a viure amb integritat, a defensar sense ambigüitats a les persones assetjades, i a no callar davant la injustícia, encara que això implique assumir el pes de la difamació. I ha sigut coneixent, recordant i aprofundint sobre l'acció de Sant Ignasi de Loiola i la companyia de Jesús, que he anat configurant l'estil i els detalls a compartir amb vosaltres en aquest article sobre la calumniosa campanya de difamació contra els qui vam defensar a la meua germana del seu agressor sexual quan era menor d'edat. Després de dues dècades, ha aconseguit que assumisquen les seues acusacions algunes persones de les quals es va informar a la Comissió d'Igualtat Violència Zero del CREA per presumptes abusos de poder contra huit joves investigadores. L'atac és més intens contra els qui més van defensar a la meua germana i sempre defensen a tota

víctima: el catedràtic de Sociologia de la Universitat de Barcelona, Ramón Flecha, i contra tots els membres -entre els quals m'incloc- del centre d'investigació que va fundar, el CREA, *Community of Researchers on Excellence for All*.

Difamació d'un entorn acadèmic plural i respectuós amb la diferència

La campanya de difamació que estem vivint en CREA s'ha centrat en la figura de Ramón Flecha i cap a totes les persones que formem part d'aquesta xarxa internacional d'investigadors i investigadores per l'excel·lència per a totes i tots. Aquest patró no és nou. Ja en anteriors ocasions es van desplegar estratègies similars, alimentades en bona part pels qui, des de l'anonimat o des de posicionaments explícits, buscaven controlar uns certs àmbits i espais on CREA gaudeix de reconeixement científic a nivell internacional.

En aquest cas, aquesta campanya beu de manera reiterada de l'arquitectura de persecució difamatòria que l'agressor sexual de la meua germana CP, sent ella menor, va activar després de ser expulsat del CREA. Aquesta agressió no va ser només individual, sinó que es va desplegar estratègicament mitjançant el *grooming* que eixe agressor va exercir sobre part de la nostra família i entorn, intentant aïllar i castigar als qui protegíem CP. Ramón va ser una de les principals figures que es va oposar frontalment a eixa violència, i el llavors equip complet del CREA va recolzar de manera ferma i ètica aquesta protecció.

Des de llavors, les mateixes narratives calumnioses i difamatòries, amb lleugeres variacions, han reaparegut com a cavall de Troia per a atacar a Ramón i a moltes de les persones que hem continuat desenvolupant una línia d'investigació compromesa amb la justícia social, els drets

humans i el rigor acadèmic. I amb això, l'agressor sexual de menors ha mantingut, gràcies a un reduït nombre de còmplices, una persecució permanent durant els últims 23 anys.

I dit (i malgrat) tot això, us confesse que és en aquest context que em sent especialment afortunat de poder viure la meua fe cristiana en un entorn com CREA. Malgrat ser minoria, mai he sentit pressió ni silenciament -com sí ha ocorregut i ocorre en altres contextos no confessionals-. Al contrari, sempre m'he sentit animat a compartir la meua vivència espiritual i religiosa catòlica com a part d'un diàleg profund amb companyes i companys de diferents creences, conviccions, cultures i ideologies. Així, lluny de qualsevol acusació de sectarisme, he trobat en CREA un laboratori de convivència autèntica, on l'amistat i el coneixement s'entrellacen com a pilars de transformació i solidaritat.

Relació i conseqüències de l'edició d'un article emblemàtic amb la campanya difamatòria

Entre els materials que més em van commoure en els últims anys, un dels més significatius va ser un article publicat en 2021 en un blog cristià de reconegut prestigi d'una entitat que estime i seguisc des de fa més de dues dècades. Aquest oferia una anàlisi lúcida i valenta sobre l'impacte transformador d'una línia d'investigació iniciada per Ramón Flecha que ha contribuït, entre altres coses, a superar el silenci institucional davant els abusos sexuals. Al març de 2025, no obstant això, eixe article va ser editat substancialment. Algunes de les supressions més rellevants van ser: la menció directa a Ramón Flecha com a impulsor d'eixa línia científica; l'omissió de referències al concepte que va donar suport a eixa intervenció transformadora; i l'eliminació de tota al·lusió a l'impacte

legal i institucional d'eixes investigacions en el marc català, incloent-hi la seua inclusió en la Llei catalana 17/2020.

És legítim preguntar-se per què algú va decidir en eixe moment eliminar selectivament continguts clau, especialment quan eixos continguts ja havien sigut públicament validats en la seua publicació original. Quines conseqüències té silenciar d'aquesta manera els avanços aconseguits? Quins efectes provoca no reconéixer les autories ni els marcs institucionals que van fer possible eixe impacte? Quines implicacions té tot això en un context de creixent hostilitat mediàtica cap al centre d'investigació que va acollir i va acompanyar eixe procés?

Per descomptat, les preguntes que naixen d'eixa edició, esborrament i reinterpretació de la història ens interpel·len. Perquè el discerniment no es limita a allò personal, sinó que arriba a allò institucional, relacional, estructural. I perquè l'amistat implica també lleialtat, reconeixement i memòria. Silenciar la veritat, esborrar les fonts, difuminar les autories, pot semblar un gest discret. Però quan es produeix en contextos de difamació sostinguda, adquireix un pes ètic significatiu. Enfront d'això, el testimoniatge ignasià convida a actuar amb claredat, des de l'afecte i el respecte, però sense renunciar a la veritat. L'amistat veritable, com va ensenyar Ignasi, no esquiva els conflictes: els afronta des de la justícia i la fidelitat. I, parafrasejant l'article citat, Sant Ignasi seria reconegut hui com un *upstander* de l'any 1523. L'actitud no és la de quedar-se en silenci mentre es visualitza una agressió evident, sinó intervindre per a detindre qualsevol tipus d'agressió prenent d'exemple l'esdevingut en l'escala que Sant Ignasi va fer en Gaeta i que citàvem a l'inici d'aquest article.

Breu reflexió sobre les causes profundes i comunes de la difamació en diferents contextos

Per no quedar-nos només amb una perspectiva creient sobre la difamació i la calúmnia, és molt recomanable demanar-li a ChatGPT -o qualsevol altre motor d'IA generativa- que analitze altres casos de calúmnies cap a personatges històrics (per a tindre en compte una cosa tan saludable com la perspectiva històrica, i sobre qui se sol conéixer bé els casos patits són personatges de referència universal). Algunes d'aquestes figures són: Paulo Freire, Vaclav Havel, Jane Addams, Marie Sklodowska Curie, Martin Buber, Antonio Gramsci, Concepción Arenal o Ferrer i Guàrdia –entre altres– i és molt interessant veure com és possible identificar patrons comuns en les campanyes de difamació. Sovint, aquestes persones van ser atacades per desafiar estructures de poder, per proposar alternatives pedagògiques o socials de gran importància, o per impulsar canvis que incomodaven a determinats grups. La difamació ha sigut, històricament, una eina per a neutralitzar lideratges i/o descobriments que trencaven amb estipulacions prèvies per a oferir millores a la humanitat.

I és que la difamació opera, moltes vegades, quan es produeix un avanç real cap a la justícia. És llavors quan sorgeixen resistències que, al no poder contrarestar els arguments amb raons, ho fan amb atacs personals. Saber això no evita el mal, però ajuda a comprendre la seua lògica i a situar-ho en una història més àmplia de lluita per la veritat i la dignitat.

Possible discerniment i revisió des del "veure, jutjar i actuar" davant la calúmnia i la difamació.

Una vegada plantejat tot això, us proposaré un xicotet exercici, però només si us abelleix. És una proposta molt catòlica, i pretén ajudar al fet que ens situem millor

davant aquesta situació i, sobretot, què fer amb ella. Així que, si teniu prejudicis davant el catòlic, millor obviar-ho. Però si no… crec que us resultarà interessant.

Com situar-se davant un impacte mediàtic tan greu? Després d'aquest mes, ens hem trobat diversos posicionaments de la gent bona que ens envolta. Hem rebut tant el valent suport de persones que, fins i tot en els pitjors dies de la primera quinzena de juliol, no van dubtar en recolzar a Ramón i al CREA; com també recomanacions més prudents, que des de l'afecte i el respecte suggereixen el silenci i l'espera davant la pressió mediàtica…

En aquest context, discernir en clau ignasiana –és a dir, buscar el sentit profund de les nostres accions i les seues conseqüències amb obertura al bé major (*ad mariorem Deim gloriam*)– es torna fonamental. I si ho articulem amb la revisió de vida des del **'Veure-Jutjar-Actuar'** a la llum de la Paraula, trobem una poderosa eina per a reflexionar sobre el nostre rol en el món, útil tant per a persones cristianes com per als qui, sense ser-ho, comparteixen valors de bondat, veritat, justícia social i compromís amb la humanitat.

Per això, i **només si us resulta interessant -si no, podeu saltar directament aquest subapartat-** us propose un exercici de revisió de vida i discerniment a partir d'algunes referències bíbliques que aborden directament o indirectament la calúmnia, la difamació i el fals testimoni.

El primer, s'ha de plantejar **un 'fet de vida'**. Aquest és el que us plantege per a hui: primer observar i analitzar les calúmnies que no sols obvien la presumpció d'innocència del catedràtic de la Universitat de Barcelona, sinó que s'han estés cap a qualsevol persona que pertanga o simpatitze obertament amb el treball del CREA, **recordem, un dels**

centres d'investigació que ha generat algunes de les actuacions en educació i superació de la violència de gènere de major impacte social. I, davant això, veure també la postura que estic prenent cap a aquesta situació. Observar pausada i profundament aquest fet de vida ja ens situa en el 'VEURE'.

I una vegada ben situats i situades en el 'fet de vida' proposat, passem en JUTJAR '', moment central de la revisió de vida: davant eixe fet de vida: com em situe? Perquè siga, com introduïa, 'a la llum de l'Evangeli, de la paraula de Déu' des d'una perspectiva cristiana, es busquen fets similars en la vida de Jesús de Natzaret, i en tots els llibres que componen la Bíblia. En alguns casos també es poden utilitzar de manera alternativa o complementària altres documents de la doctrina social de l'Església o del seu ampli magisteri, així com altres aspectes pertinents de la tradició cristiana.

La mirada és creient des de qui professa la fe, establint així un diàleg profund entre fe, sentiment i raó, i en el profundament humà es poden unir aquelles persones que identifiquen la Bíblia o el magisteri de l'església com una de les majors produccions de saviesa de la humanitat.
Per a ajudar-vos en aquest 'JUTJAR', us he seleccionat una sèrie de lectures a partir de referències bíbliques. Tales. Cada referència conté la següent informació 'Llibre, Capítol versicles', i les podeu trobar ràpidament en la **Bíblia Catalana interconfessional**, si llegiu en català, o directament en la **Bíblia allotjada en la web del Vaticà** en qualsevol idioma. Per a posar-ho un poc més fàcil de trobar a la persona noófita, no abreujaré els llibres.

A continuació, algunes de les múltiples referències que denuncien la mentida i l'acusació injusta i les seues diverses conseqüències. Em permetré indicar AT per a

l’antic testament, i NT per al nou. Llicència merament didàctica:

Difamació: [AT] Gènesi 39,7-20 ; [AT] Salms 31(30); [AT] Jeremies 20,10; [AT] Proverbis 10,18; [AT] Eclesiàstic 28,13-22; [NT] Tito 3,2; [NT] Efesis 4,25-32; [NT] Carta de Santiago 4,11.

Calúmnies i fals testimoni: [AT] Èxode 20,16; [AT] Èxode 23,1-2; [AT] Deuteronomi 19,16-20; [AT] Levític 19,16-17; [NT]Mateo 26,59-60; [NT]Marcos 14.56-59; [NT]Lucas 23:1-2; [NT]Juan 19.12; [NT] Colosenses 3,8; [NT] 1a Carta de Pedro 2,1.

Aquestes cites em recorden moltes coses, entre elles, que la calúmnia no és només una injustícia individual, sinó una dinàmica col·lectiva que pot portar a l’error moral i al mal irreparable.

Una vegada situats en el ‘jutjar’ el ‘fet de vida’ a la llum de la Bíblia, toca decidir què fer sobre aquest tema, com actuar davant aquesta situació, situar les claus per al nostre comportament davant aquests fets i, a partir d’ací ACTUAR en conseqüència. Arribats ací, m’encantaria saber quines decisions i quins compromisos heu pres… Alguna cosa que només es pot conéixer quan, tal com és habitual, aquest procés es posa en diàleg amb les persones que integren el grup de vida de la teua parròquia, associació o moviment.

Sí que puc aportar, a nivell de conclusió personal ràpida a aquest apartat. que habitualment el discerniment i la revisió de vida davant un cas com aquest sol implicar el compromís de no contribuir al rumor, no sumar-se al linxament, i mantindre la fidelitat a la veritat tot i que això supose dificultat o incomprensió.

I per a finalitzar…

Al llarg d'aquest article hem recorregut sis moments: el valor de l'amistat en la vida de Sant Ignasi; les difamacions en contra de Ramón Flecha i el CREA i la seua relació directa amb l'estratègia de difamació que va idear l'agressor sexual de la meua germana fa ja 23 anys, assetjament en el qual continua persistint des de la violència aïlladora contra qualsevol persona i institució que pretenga ajudar-la; l'edició silenciosa d'un article clau; una aportació breu de causes històriques de la difamació; i la proposta pràctica d'un discerniment a través d'una revisió de vida davant la calúmnia.

Des d'ací, voldria concloure amb un missatge d'esperança. No es tracta de minimitzar el que està ocorrent. Es tracta d'interpretar-ho des de claus que ajuden a actuar amb llibertat interior, lucidesa intel·lectual i obertura al diàleg.

CREA no ha fet més que créixer (des de la seua fundació en 1991) en impacte social, és a dir, en les millores de les vides de cada vegada més persones d'acord amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'ONU. Els qui formem part d'aquesta xarxa acadèmica ho sabem bé: coneixem a les persones, les trajectòries, els compromisos. I per això, enfront de l'atac, reafirmem el nostre compromís amb la ciència transformadora, la inclusió, el diàleg i la veritat. Als qui aquests dies estan preocupats, els diem amb serenitat: no desistirem de la nostra obstinació.

Per a tancar, una cita que vaig descobrir enguany en un dels llibrets de Cristianisme i Justícia, atribuïda a Vaclav Havel:

> *«L'esperança no és la convicció que les coses eixiran bé, sinó la certitud que alguna cosa té sentit, sense importar el seu resultat final.»*

Que eixa esperança —madura, lúcida, fundada— ens continue sostenint. Que no callem per por. I que mai deixem soles a les persones injustament acusades. Només així podrem construir comunitats verdaderament lliures i justes.